7216

1. Title Sūrya (Prajāpati) and Aruṇa Sambada.
2. Accession. No. 5647
3. Folio No./Pages 6 (Pages 8to13 and 1to 7 are missing)
4. Lines 10
5. Size 32 × 14Cm.
6. Substance Paper
7. Script Devanāgarī
8. Language Sanskṛit
9. Period Not mentioned
10. Beginning "पित्त कृतापीडा गुह्य देशे प्रजापते ततो मानुष मापन्नो वृतदा न प्रभावतः..."
11. End "वेदशास्त्र प्रवेनश्चषटकर्मा चरतः सदा साधु कर्म करो नित्यं कुटंभ परियालयेत ॥"
12. Colophon No
13. Illustrations No
14. Source Donation
15. Subject Jyotish
16. Revisor No
17. Author Not Known
18. Remarks Pages are not in order, bound, incomplete.

6p. (8 to 13)

Language - Sanskrit, Hand Written.

Size. 33x15 Cm.

(पिते कृतापीडा गुह्यदेशे प्रजापते ------
पतितोन स्कंध्योरे वर्णानांव शतत्रयं)

पित्रकृतापीडाग्रहादेषोप्रजापते नलोमानुषमाप्नोति तदानप्रभावतः इदंचममजन्महोवैसततंप्रजायते
जातमात्राणिस्त्रियंतेग्रामगर्भापतन्त्यवै पुराकृतानिकर्माणिभुंजंतेश्चरमानवै ब्रह्मउवाच कृष्णागरुइंधन
धान्यंप्रपुत्रंजन्मनिःफलं प्रायश्चित्तंवदस्वामिन्मातपुत्रः प्रजापते श्रीसूर्य्यः श्रवणंहरिवंशस्यमहा
रुद्रजपस्तथा वरैकविधिनाकृतंहुतंकुंभंचदापयेत् मममूर्त्तिःप्रकर्त्तव्याहेम्नःसंपुटसिद्धये वाच
कायप्रदातव्यानलक्षणंचसदाप्सते ममरूपंविज्ञायप्रणिपत्यंसमर्चयेत् लक्ष्यप्रणवयुक्तेनमंत्रेलक्ष्यनिवे
दयेत् अनेनैवविधानेनममतुष्टिःप्रजायते मौलिकाम्रकृतयावर्ज्यनालिकेरैस्तुसंयुता हस्तवस्त्रसं
मायुक्तादत्वाचैवत्रयोदशः घृतंचभोजयेद्विप्रान्मिष्टान्नेनतुतर्पयेत् पयस्विनींचगांदद्यात्स्वर्णनिष्कगुणैःसं
युता द्रोणःसप्तप्रदातव्याःसोयस्कराद्हिरण्मयाः मुक्तावत्सलोकतेकृत्वाहेमतवेवनिःक्षिपेत् तिलपात्र
चदातव्यंहेमदक्षिणयासह लभतेसंततिंसर्वान्सर्वपापैःप्रमुच्यते इतिहेश्चिकलग्नविचारः ब्रह्मा
उवाच धनलग्नेतुसंभामेलग्नेपुत्रोपिनिराध्यते केइंचकूरयुक्तेवाकिंतेकर्म्मकृतंपुरा मतवश्चाकथयंदे

जीवत्पुत्रः सदीजीवः चिरंजीवो गुणान्वितः लभते स सुतान् सर्वान् सर्वपापैः प्रमुच्यते इति
लग्नविचारः अरुण उवाच वृश्चिके लग्नसंप्राप्ते मेषोऽपि निरीक्ष्यते केंदृष्ट्या कृतं पुत्रको वाकि
ते कर्मकृतं पुरा गर्भपातः कथं देव जातमात्रोऽपि न श्यति केन कर्मविपाकेन वंशवृद्धिर्न जाय
ते श्रीसूर्य उवाच वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितं वृश्चिके लग्नसंप्राप्ते विलंबं कारयेत
तः प्रथमे लाहोरदेशे द्वितीये म्लेच्छदेशके सततानेन रतीर्थेत पूर्वदेशा विनिश्चयः पूर्वजन्म
नि सोवसत्तत्र वंशसमुद्भवः तस्य भार्याद्वये चैव वाकिं विड्मिसमन्वितः द्वेभार्ये पतिराजेंद्र समा
नानेव रतिता मुक्तपाच कनिष्ठा ज्येष्ठा स्नात्कृपयान्विता कृपयावस्यात्कृतं पुत्रं कनिष्ठा दोषानि
मिता तत्रेर्ष्यां मनाकृत्वा कनिष्ठा चैव पातिता गर्भयुक्ता च सा नारी सहसा मरणं गता तीव्रदुःखा
चमदत्या पंचलदत्वा समन्वितः अचिरेणैव कालेन तत्राम्ने व्रजनेर्दनः यस्मात्सा [illegible] पतितोक्षम
विपान्विपनंगता पतितो नरके घोरे वर्षाणां च शतत्रयं [illegible] योनिसमापन्नो जीर्णः सरसमन्वितः यात

4

वजीवनकंन्यामृतःसुतः केन कर्मविपाकेन प्रयत्नं नैव लभ्यते श्रीसूर्य उ० वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचे
ष्टितं धनलग्नेनु संप्राप्ते विलंबं कारयेत्ततः कनोजे प्रथमे चैव गंगातीरे द्वितीयके तृतीये पूर्वदेशे तत्पूर्वदेशाविनि
श्चयः पूर्वजन्मनि सो वसत्तत्र वंशसमुद्भवः दुष्टबुद्धिः समायुक्तो नीचकर्मरतः सदा तस्य ग्रामे वसन्त्यापि ब्रा
ह्मणाविधवाभवत् वृद्धत्वेऽपि वयोऽतीते येन तेन हृता तदा अथ सा तु गर्भयुक्ता यकाचद्वितीया नहि तदा येनु वियो
गेन मृता सा शोककर्शिता दिनैः कतिपयैर्वत्स सदोनिधनं गतः पतितो नरके घोरे वर्षाणां च शतत्रयं ततो
मानुषं समापन्नो हृतदानप्रभावतः इदं च तु रामं जन्म पुत्रहानं खगेश्वरः जातमात्राणि म्रायंते तेपकाः षट् समर्पि
कान् अनपत्यतया तस्य उत्पत्तिर्नैव जायते पुराकृतानि कर्माणि भुंजते ईदृहमानवा अरुण उवाच दृष्ट्याग्रहं इ
ति श्रीसूर्य० तस्य कर्मविशुद्ध्यर्थं प्राजापत्यानि तेदश वैदिकविधिना स्नानं रुद्रैकादशकं जपेत् नदीरश्मी
चगां दद्यात् निष्कस्वर्णसमन्वितां पलेन तत्सुवर्णेन तद्यर्धेनु वा पुनः ममूर्तिः प्रकर्तव्या यथोयस्करसं
युता वाचकाय प्रदातव्या पूजां कृत्वा यथार्थतः ममस्वरूपं संचिंत्य तस्मिन्नवात्र संशयः तस्मिन्दिने तु कर्त

5

ॐ ५

ममममूर्त्तिसमर्पयेत् शान्तंचभोजयेद्विप्रान्मिष्टान्नेनचतर्पयेत् स्वर्णकुंभप्रदानंचयंवस्त्रसमन्वितं १ उष्मां
डानिसहस्राणिदत्वाचैवत्रयोदश: ब्राह्मण:सपुत्रसनत्वाश्नुवीता श्रद्धदक्षिणा: यथोपस्करसंयुक्ता माल्य
केवसमन्विता: शैतवस्त्रसमासाद्य यथोक्तफलहेतवे स्नालावलोकनंकार्यंतिलपात्रंप्रदापयेत् यथाकुल
नेतान्तु पुत्रंप्राप्नोतिवांछितं जीवन्पुत्र:सदीर्घायु:पितृभक्तोगुणान्वित: लभतेसन्तानान्सर्वान्सर्वपापक्ष
योभवेत् इतिधनलग्नविचार: ॥ब्रह्मणोवाच मकरलग्नेसंप्राप्तेलग्नेशोपिनिरात्मने क्रूरयुक्तोपिकंद्रस्था
कितेकर्मकृतंपुरा म्रियतेकिंशिशुस्तेनपुत्रंलभतेविभो केनकर्मविपाकेनवंशवृद्धिर्नजायते श्रीसूर्यउवा
च वैनतेयमहाबाहो शृणुष्वसुविचेष्टितं मकरलग्नसंप्राप्तेविलम्बंकारयेत्ततः विराटप्रथमेचैवविराटेज
यदेशोद्भवके तृतीयेभ्रमदेशानुर्व्वदेशविनिश्चय: पूर्वजन्मनिसोवत्सविषादोजीवघातक: वनेवनांतरेकम
भ्रमतापिवहन्निशि एकस्मिन्दिवसेवत्सआगतोसायोषितासह वनेवलोकितंताभ्यांमदृष्टासगुर्विणी योषिताचस्व
गोदशायसुरेतनिवेदिवेदितं गर्भयुक्ताचपृष्टांगाहागर्भोपुदरेस्थितो शरीरमुक्तानुरोषाच्चवाणेनगृह्यन्नक्षणात् ५

6

शरीरभिद्यमानेचसहसामरणंगता ग्रचिरेणैवकालेननिषादोस्तेछमाविन: पतितोनरकेघोरेवर्षाणांशतपंचकं
ततोमानुषमापन्नोकिंचित्संत्यप्रभावत: कर्मणातेनसोवत्समोदराजगर्भनाशनं इदंचतुरीयंजन्मपुत्रहीनंखग
स्वर: पुराकृतानिकर्माणिभुज्यन्तेइहमानवै: अरुणउवाच हेधात्र्यदृष्टधनं इति श्रीसूर्यउवाच निष्कत्रयंचहेम
स्वषट्निष्कातिराजतं प्रदद्याद्देयारक्षेयेनपापाद्विमुच्यते वस्त्रैकविधिनास्नानंरुद्रैकादशसंजपेत् प्रव
णंहरिवंशस्यविप्रोद्वाहंचकारयेत् शान्तंचभोजयेद्विप्रान्गांदद्याच्चपयस्विनीं ममसूर्त्तिःप्रकर्तव्याहेमनिष्कस
वायुत: हेममात्राप्रकर्तव्यासर्वोपस्करसंयुता वाचकायप्रदानव्यानहिहिनेथनदासते ब्रह्मासंपूजयेत्तस
ममसंतुष्टिहेतवे ममस्वरूपंविज्ञायतस्मिन्नेवात्रसंशय: एवंय:कुरुतेपत्तितत्पुत्रंप्राप्नोतिवांछितं जीवत्पुत्र:
सदीर्घायु:पितृभक्तोगुणान्वित: लभतेचसुतान्सर्वान्सर्वपापक्षयोभवेत् ॥इतिमकरलग्नविचार: अ.
रुणउवाच कुंभलग्नेतुसंजातेलग्नेशश्चैववहव्ययेते केंद्रस्थोक्रूरयुक्तोवाकितेकितेकर्मकृतंपुरा मृतवत्साकथं
देवपुत्रस्तैनवजीवति केनकर्मविपाकेनवंशवृद्धिर्नजायते श्रीसूर्यउवाच वैनतेयमहाबाहोशृणुतत्वविच

7

१०

षितं कुंभलग्ने तु संप्राप्ते विलवं कारयेत्ततः प्रथमे जारुखंडे च द्वितीये तु मदेशके तृतीये कोंकणे देशे एवं देशेवि-
निश्चयः ७ पूर्वजन्मनि सो वत्स हस्तिकारं स उच्यते कृषिकर्मकरश्चैव किंचिद्व्यापारसंयुतः देवब्राह्मणभक्त-
श्च सत्स्वेषो धर्मतत्परः एकदावसरे वत्स भार्यावियोगी वैश्यो बलात् गावश्चापि … फलिनी वृषस्तथा पाषाणे
न हतस्तत्र वृषभं निधनं गतः इत्थं धेनुः स भोऽनड्वान् तेन नष्टं चकार ह अचिरेणैव कालेन तस्करेणापि सो हताः
पतितो नरके घोरे त्रिंशद्युगानि कायुषं ततो मानुषमापन्नो हत दानप्रभावतः तेन कर्मविपाकेन तस्मिन्यं तेवाल-
कास्तथा पुत्रो न जीवितेव त्स वंशवृद्धिर्न जायते इदं तु पंचमं जन्म पुत्रहीनं खगेश्वरः पुराकृतानि कर्माणि भुंजते
इह मानवाः ब्रह्मण उवाच कृपां कुरु धनं धान्यं इति श्रीसूर्य उवाच प्रायश्चित्तं शृणु त्वं वै येन पापं दयो भवे-
त् वापिं अपादिकं कृत्वा पुष्करिणीं च स्थापयेत् निष्कत्रयं सुवर्णं च देयं वेदांगपारगे वस्त्रैकविधिना स्नानं रुद्रै-
कादशं संजपेत् वृषभं दापयेत्तत्र सर्वोपस्करसंयुतं शतं च भोजयेद्विप्रान् गां दद्याच्च पयस्विनी घृतकुंभप्रदान-
त्वं पंचरत्नसमन्वितं मम मूर्तिः प्रकर्तव्या हेम्नैकेन तु निर्मिता वाचकाय प्रदातव्या मम संतोषहेतवे तस्मिन्ने

१०

व दिने वार्यं तत्क्षणे च तदासने मम रूपं संचिंत्य तस्मिन्विप्रे सुनिर्मले पूजां कृत्वा प्रयत्नेन स्तुतिवाच्यानुमोदयेत्
एवं कृते यदि न पुत्रं प्राप्नोति वांछितं जीवन्पुत्रः सदीर्घायुः पितृभक्तो गुणान्वितः लभते च हतान्सर्वान् सर्वपा-
पैः प्रमुच्यते इति कुंभलग्नविचारः ब्रह्मण उवाच मीनलग्ने तु संप्राप्ते लग्ने शोडशांते यदि किं द्रुवः कृपयुक्तो वा किं
तेन कर्म कृतं पुरा मतं वक्ष्याक यं देव अमगर्भः पतत्यपि केन कर्मविपाकेन वंशवृद्धिर्न जायते श्रीसूर्य उवाच वैनते-
य महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितं जषलग्ने यदा जाते विलवं कारयेत्ततः प्रथमे गुर्जरे देशे द्वितीये चैव महाराष्ट्रे तृती-
ये ज्वालजंगे च एवं देशविनिर्णयः ८ पूर्वजन्मनि सो वत्स चंडीवंशसमुद्भवः तस्य पार्श्वे वसेद्विप्रो ब्राह्मणो वेदपार-
गः एकदावसरे वत्स अर्जनार्थं गतो द्विजः देशदेशांतरं गत्वा स विप्रो निधनं गतः अनाथा च ततो नारी तस्याश्रमे
पुत्रिपुत्री पुत्रमेकं तु तस्यापि कालक्षेयं चकार ह गृहे कर्मकरा तत्र स्वरूपेण रूपसंयुता दुष्टबुद्धिरतां तत्र वैश्यपर-
तेन दत्तं वै लोभमोहवशं गत्वा अबला मंदबुद्धिना से च कामवशाद्वत्स व्यभिचारं चकार ह पश्चाद्दैववशाद्व-
त्स उदरे गर्भसंभवः पंचमासात्मकं गर्भं प्रकटकोलभिरुणं औषधेन प्रपंचेन गर्भपातं चकार ह १ सा भार्य

याश्रयं चेन महत्कर्म कृतं सदा अचिरेणैव कालेन चंडीपुत्रो मृतिं गतः तथैव ब्रह्मपत्नि सा तदा तौ निधनं गतौ पति
तौ नरके घोरे वर्षाणां च सहस्रकं लोहकुंभेहुतनम च अग्निवर्णे च तत्र हि समालिंग्य च तौ दुष्टौ पवनाशाभिगामि
नौ ततो मानुषमापन्नौ चंद्रहन प्रभावतः पूर्वप्रीत्यानुसारेण पति पत्न्यौ च तावुभौ इदं च पंचमे जन्म आमगर्भपतितः
पुराकृतानि कर्माणि भुज्यते इह मानवैः स्वयं ते बालकास्त्वत्र आमगर्भा पतंति हि तेन कर्मविपाकेन वंशवृद्धिर्न जायते
ब्रह्मणउवाच दृष्ट्यं ग्रहं धनं इति श्रीसूर्यउवाच पलेन तत्स्वर्णेन धेनुः कार्या हि ब्राह्मणाय ते इरयौ पौ नव तस्यौ
वस्त्रालंकारभूषितौ ब्रवीणां हरिवंशस्य पकाचित्तेन मानवः ब्राह्मणो ह्यहं कुर्यात् सुवर्णं इण्यानु कारयेत्
शांतं च भोजयेद्विप्रान् गां दद्याच्च पयस्विनीं मम मूर्तिं प्रकर्तव्या हेमनिष्कं तवा पुनः तदर्धेन शुक्लकृतव्यास्तु रियां शो
नवापुनः मम स्वरूपं संचिंत्य वाचकाय प्रदापयेत् ब्राह्मणः सम्प्रदातव्या सहेमा स्वसदक्षिणा घृतपात्रं तपादेयं ति
लपात्रेण संयुतं तस्मिन् दिने प्रकर्तव्यं देयाः शक्तितः तदसने एवं यः कुरुते नारी पुत्रं प्राप्नोति वांछितं जीवत्पुत्रश्च
दीर्घायुः पितृभक्तो गुणान्वितः लभते च सुतान् सर्वान् सर्वपापक्षयो भवेत् इति मीनलग्नविचारः ब्रह्मणः स्त

तनादाद्य चकारह कर्मणा च तया तत्र वाम्यते बालकस्तथा इदं तु सप्तमं जन्म सुतापत्यं च जायते पुराकृतानि कर्माणि भुज्यते इह मानव
ब्रह्मणउवाच प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पुत्रः प्रजायते मम मोमपरिक्रमां कृत्वा सत्यं कथय भास्कर सूर्यउवाच निष्कत्रयं हेम रोप्यनिष्कं च वा
रि राजतो प्रदद्यात् प्रत्यहं ज्ञाति मायेन धायदि मुख्यते वेदोक्तविधिना स्नानं कृत्वा भक्तदापयेत् शांतं च भोजयेद्विप्रान् गां दद्याच्च पयस्वि
नीं श्रेष्ठो दानानि देया नियथोक्तविधिना एवं हेमनैकेन स्वर्णेन निर्मलेन सुभूषिता मम मूर्तिः प्रकर्तव्या संपूज्य विधिवत्तव
ग वाचकाय प्रदातव्या मम रूपं विचिंत्य च तस्मिन्नहनि सादेया नत्र एव सदा सने एवं यः कुरुते नारी पुत्रं प्राप्नोति वांछितं जी
वत्पुत्रः सदीर्घायुः पितृभक्तो गुणान्वितः लभते स सुतान् सर्वान् सर्वपापक्षयो भवेत् ब्रह्मणउवाच कर्मस्थाने यदा राहुश्चन्द्र
श्चैव विलोकयेत् तृतीये कादशी वापि तिष्ठंति सिंहिकासुतः स्थितो यदि दिवा यातो राहुर्युक्तो भूमिजे किं तेनापि कृतं कर्म
पूर्वजन्मार्जितं विभो कुटं विनकुलोत्पन्नो गौरवर्णो धनाम वान् द्विभार्यास्त्व सुभाचारी भर्तृभक्तिपरायणा चारुहासा स्वरू
पा च किंचित्क्लेशसमन्विताः धनधान्यसमायुक्ता अनानं मनुकाद्वितीय लचीया सी पुत्रवती पुत्रैकस्तु कथं मृतः पुत्रशोकार्ति संतप्ता संसार
शोकसागरे कर्मणा केन देवेश मम नाथ पुत्रः स सुंदरः सूर्यउवाच शृणु पतिनम सुवाहो यदि तस्य विचेष्टितं पूर्वजन्मनि सोवत्स तत्रिवंश
संभवः तस्या गृहसमीपे तु वसेद्विप्रः स धार्मिकः वेदशास्त्रप्रवीणश्च षट्कर्माचरतः सदा साधुकर्मकरो नित्यं कुटुंब परिपालयेत् ॥ ॥

वन्नवंन्यामृतः पुत्रः कर्मणाकेनकाश्यप श्रीसूर्यउवाच वैनतेयमहाबाहो शृणुतस्यविचेष्टितं पूर्वजन्मनिदत्तश्वशुरा
जमानत्पवतापवान् कृषिकर्मप्रकुर्वाणो किंचित्पायासंयुतः उग्रबुद्धिर्भवेतस्यपुत्रपापंनजायते व्यापारस्यमदांधस्य
पत्नीवचनपालकः तस्यग्रामेवसेद्विप्रः सुशीलोवेदपारगः कृषिकर्मकरश्चैव किंचित्भूमिसमन्वितः तत्रपत्नीदुरा
चारापापबुद्धिपरायणा तासांचैवपितुस्थानेप्रेषितोद्विजसत्तम ततोविप्रेणतस्यापिलोपितवचनंतदा वैनतेयम
हाबाहोशृणुतस्यविचेष्टितं पूर्वजन्मनियोवत्सकृतंवितः उलोद्भवः कृषिकर्मकरश्चैवकिंचित्व्यापारसंयु
तः तस्यग्रामेवसेत्येकाब्राह्मणीविधवाखगः दुहिताकेवलावत्सग्राम्यगर्भेषुतिष्ठति पश्चात्सादैवयोगाच्च
वैधव्यंप्राप्नुयात्खगः उदुहिताचसाकन्याग्रामांतरेणकाश्यपः एकस्मिन्दिवसेवत्सआगतोमित्रवेश्मनि त
स्याभरणानिउत्सृज्यगृहमध्येकंठविने पत्नीसाकंमनंकृत्वाउत्तानस्यसभूषणात् कंठवर्णान्यनेकानिवस्त्राणि
न्यान्यनेकधा चौरेणचहृतंसर्वलोकाग्रेपिचभाषितं निश्चाहितिनाचसानारीरोहमानपदंगता दीर्घश्वासा
नुविमुंचायमानाचदुहिताखग अचिरेणापिकालेनदुःखेनपतिराहतः पतितोनरकेघोरेवर्षाणांचशतत्रयं

14

15

३०५ IX